

Zdunić, Nika

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:885461>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-04**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)



Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

Prijediplomski sveučilišni studij Likovna kultura

ZAVRŠNI RAD

-OMA / -CELE / APO

Nika Zdunić

Zagreb, 2023./2024.

Kolegiji: Grafika, Kiparstvo, Slikanje

Mentori/profesori iz glavnih umjetničkih predmeta:

Izv. prof. dr. art. Igor Čabraja

As. Vida Meić – suradnica

Prof.art Vlasta Žanić

Izv.prof.art. Vojin Hraste

Izv. prof. dr. art. Snježana Ban

SAŽETAK

Medicina, kao grana ljudske djelatnosti kojoj je cilj liječenje i istraživanje ljudskog tijela, ima dugu i bogatu povijest koja uključuje razvoj i napredak različitih struka poput anatomije, patologije i kirurgije. Kako su te specijalnosti niknule upravo iz iskustva, tako sam i ja, kroz vlastito iskustvo, različite materijale i tehnike odlučila istražiti i uspostaviti veze između umjetnosti i anatomije, kirurgije, te prirode u svrhu medicine. Svaki rad predstavlja određeno razdoblje povijesti medicine; od primitivnih liječničkih postupaka, preko renesansnih otkrića, sve do razvoja suvremenih medicinskih tehnologija. Kroz njih razvijam svoj interes i zanimanje za teksturu i različite vrste materijala i tkiva, ali se iskušavam i u novim tehnikama i oblicima umjetničkog izražavanja. Sva tri rada dodatno objedinjujem dajući im nazive iz medicinske terminologije.

Na kolegiju Slikanje svoj rad pretvaram u anatomske priručnik, koji umjesto detaljnih opisa i prikaza različitih slojeva ljudskog tijela dočarava organsku, često nam odbojnu i grotesknu tvornost čovjekove unutrašnjosti. Na Kiparstvu iz uloge anatoma skačem u ulogu kirurga, te performans, kao suvremenu praksu u umjetnosti, povezujem s operacijom u svrhu zbližavanja i integracije tih, na prvi pogled suprotnih, praksi. Grafika, inspirirana primitivnim metodama liječenja, udaljava se od znanstvenih spoznaja i modernih tehnologija te se okreće prirodnoj medicini, kako bi prikazala suradnju između prirode i čovjeka.

Ključne riječi: anatomija, tekstura, operacija, performans, linija, derivacija

-OMA / -CELE / APO

-OMA

Promatrajući treću godinu studija kao razdoblje naglog prelaska iz rada po promatranju u apsolutnu slobodu stvaralaštva, taj period shvatila sam kao „osobnu renesansu“, koja je rad oslobodila stroge konture, proporcije i kompozicije i tako mi dala priliku za eksperimentiranje s rukopisom lišenim potrebe za realizmom forme, kao i mogućnost uključivanja vlastitog interesa u rad. Kao što se u onoj pravoj, petnaestostoljetnoj renesansi centar prikazivanja premjestio s duhovnog na znanstveno, pri čemu se, prvenstveno zbog tendencija prema realizmu u prikazu ljudskog lika naglo razvila anatomija, tako je i centar moje renesanse postao čovjek, specifično njegova nutrina, čime se ponovno javio interes za medicinu. Zanimanje za medicinu, točnije obdukciju, koja dopušta proučavanje ljudskog tijela bez mogućnosti ugroze ljudskog života, prati me još od djetinjstva, a kako mi je sudjelovanje u istoj zbog različitih faktora, nažalost, nedostižno, ova renesansna godina poslužila je kao izvrsna prilika ispreplitanja te ljubavi prema medicini s umjetnošću.

Kako sam ovu godinu vrlo skromno prozvala renesansnom, tako sam jednako skromno sebe usporedila s nekakvim renesansnim studentom anatomom koji secira i bilježi ljudsko tijelo i njegove dijelove, te sam serijom slika pod nazivom *-oma* revidirala i sažela 7 knjiga *De humani corporis fabrica* i poput Andreasa Vesaliusa na vlastiti način satkala ljudsko tijelo.¹ *-oma* (prvotno *Anatomija II*) inspirirana je kadaverima Instituta ljudske anatomije (IOHA), a čini ju 6 slika različitih dijelova ljudskog tijela raspoređenih tako da zajedno čine potpunog čovjeka. Serija je isprva nosila naziv *Anatomija II*, prema njezinoj prethodnici *Anatomiji*, jer je ona zapravo samo njezina elaborirana verzija. Osim *Anatomije*, velika inspiracija u radu bile su grube površine i nesvakidašnji materijali djela umjetnika enformela poput Alberta Burrija i Ive Gattina.

¹ *De humani corporis fabrica libri septem* („O tkanju ljudskog tijela u sedam knjiga“) jedan je od najznačajnijih anatomskih priručnika, 1543. godine ga piše i objavljuje Andreas Vesalius.



Slika 1. *Anatomija*

Oma kao sufiks grčkog je korijena i medicinski pojam koji označava tumor ili masu, a vrlo je prikladan za ovu seriju radova zbog reljefnosti koja ju karakterizira. Kako fokus ovdje zapravo nije na anatomskej točnosti i vjerodostojnosti oblika, nego prikazu atmosfere čovjekove unutrašnjosti, zadatak je bio na podlozi teksturom i bojom sugerirati organe, žile, tetive i meso; nešto odvratno, nešto živo i sočno, nešto što, ovisno o mojem raspoloženju na dan slikanja, potencijalno truli i propada. Tu taktilnu masu postigla sam spojem tenisita, tehnike kaširanja i recikliranih materijala:

1. Podloga

Nakon dovršenja *Anatomije* zaključila sam da se u ovom radu moram odmaknuti od standardnog pravokutnog formata, jer on ograničava i guši organsku strukturu i ambijent rada. Zbog toga sam, po uzoru na Ljubu Ivančića, koji je zbog financijskih neprilika u ranim fazama stvaralaštva od novinskog papira radio podloge za slikanje, i ja odlučila napraviti svoje podloge. Njih su činile stranice različitih brojeva *Vjesnika*, kao i različitih umjetničkih knjiga i časopisa, koje sam posložila na način da se prilagode formi dijela tijela koje ću na njima oblikovati. Crvenu boju kasnije sam nanosila u lazurnim slojevima kako bi iz nje povremeno provirivali tekstovi podloge.

2. Kaširanje

Drugi po redu postupak, važan za postizanje dojma taktilnosti površine, bila je tehnika kaširanja. Ona je svojom teksturom zanimljiva jer je zaglađenija od tenisita i samim time u kontrastu s njim, pa sam tako kaširanjem oblikovala apstrahirane forme mesnatih dijelova poput organa, mišića i tetiva.

3. Tenisit

Kako je u *Anatomiji* tekstura bila uvjetovana time što je reciklirano slikarsko platno prilikom pronalaska već imalo dodanu piljevinu, cilj je bio tu teksturu nadomjestiti nečim jednako hrapavim i slojnim. Za to se najpovoljnijim pokazao pijesak za teniske terene. Osim svojom zrnatošću, tenisit je za rad bio pogodan i svojom lazurnom narančastom bojom koja je ubila oštru bjelinu papira, ali bila dovoljno transparentna da na nekim mjestima ne prekrije tekstove stranica *Vjesnika*.



Slike 2., 3. i 4. Proces slikanja: podloga i kaširanje, tenisit, gotov rad



Slika 5. Postav rada



Slike 6., 7. Glava i trup



Slike 8.-11. Ruke i noge

-OMA / -CELE / APO

-CELE

Kroz povijest medicine liječnici su bili sve doli specijalisti: u Mezopotamiji taj zanat pripadao je svećenicima, pa potom vizirima, političarima i arhitektima, kao što je to bio slučaj kod egipatskog Imhotepa, dok smo kroz srednji vijek po ambulantomama mogli susresti brijache-kirurge. Kroz tisućljeća kirurgija se usko povezivala s magijom, religijom i taoizmom, a tek kasnije sa znanošću i novim otkrićima. Kako umjetnost od medicine nisam htjela odvajati niti u kiparstvu, zapitala sam se koju bih još ulogu, osim renesansnog stvaratelja amaterskih anatomskih priručnika, ja kao „umjetnik“ mogla preuzeti. Saznanje da, ukoliko bi dominantna društvena organizacija to zahtijevala, iako za to nemam stručnu spremu, mogu postati i kirurg (jednako kako je Crkva medicinu poučavala u religijskom duhu, pa apropos toga kao medicinare zapošljavala svećenike), potaknulo me da promislim o vezi umjetnosti i kirurgije.

„Kirurgija je umjetnost rada rukama.“² Upravo ta ideja, na prvi pogled paradoksalna, preuzeta iz knjige *The Illustrated History of Surgery* autora Knuta Hægera i Sir Roya Calnea, bila je poticaj na pronalazak tanke niti poveznice između inače vrlo kontrastnih disciplina. Iako naizgled antonimi, i medicina i umjetnost nastoje preoblikovati ljudsko iskustvo, pa tako na oboje možemo gledati kao na performans, ili u ovom kontekstu možda bolje rečeno, operaciju. Baš tim pojmom operacije odlučila sam se poigrati u radu *-cele*.

Rad *-cele* u svojoj formi koncipiran je kao triptih, a čine ga silikonski i gipsani odljev te dvije video projekcije, usmjerene tako da se doimaju kao prave operacije; na pravim operacijskim stolovima, s pravim sterilnim kirurškim papirima. U prvoj trećini triptiha izreka o tome kako je kirurgija umjetnost rada rukama shvaća se doslovno, te ovdje prikazujem samu sebe, konačno u ulozi kirurginje, kako „operiram“ umjetničko djelo, te cijeli taj performans snimam i projiciram na prazan list papira, kako bi sam „kirurški zahvat“ operacije umjetničkog djela došao do izražaja. Rezultat te operacije apstrahirana je masa koja svojim izgledom podsjeća na organe ljudskog trupa, inspirirana djelima umjetnika poput Anish Kapoora i Adriane Varejão, te voštanim anatomskim skulpturama Josepha Townea.

Treći dio triptiha produkt je te operacije odliven u silikonu, kojeg sam odabrala u nastojanju da teksturorom i transparentnošću tog materijala postignem dojam epitelnog tkiva kroz koji proviruje

² Knut Hæger, Sir Roy Calne, *The Illustrated History of Surgery*, New York: Routledge, 2014., str. 9.

crvena boja mesa, što se moglo postići jedino na način da djelo lijevam u dva sloja, od kojih je prvi sloj bio pomiješan s akrilnom bojom, dok je drugi bio čisti acetatni silikon.

U samo središte triptiha smješten je isti motiv odliven u gipsu, jer mi je bila potrebna površina koja je jednako teksturalno zanimljiva i povezana s „operativnim zahvatom“ a koja je istovremeno opet dovoljno neupadna podloga na koju se može projicirati videozapis. Izliveni pozitiv na nekim mjestima bio je vrlo tanak i prilikom oslobađivanja iz kalupa popucao, ali te su se perforacije na poslijetku savršeno uklopile u rad jer, osim što su otvorile mogućnost da ljudsko tijelo tumačimo kao krhko i osjetljivo, perforacija je sama po sebi medicinski pojam koji označava puknuće ili bušenje bilo kojeg šupljeg probavnog organa. Na sam odljev projicirane su prave abdominalne operacija apendiksa i hernije, po čemu cijeli triptih dobiva naziv (gr. *-cele* – hernia). Na taj način na radu se, kao i na nekom čovjeku, koji je poput ovog reljefa također fizički gotov produkt, doslovno operira.



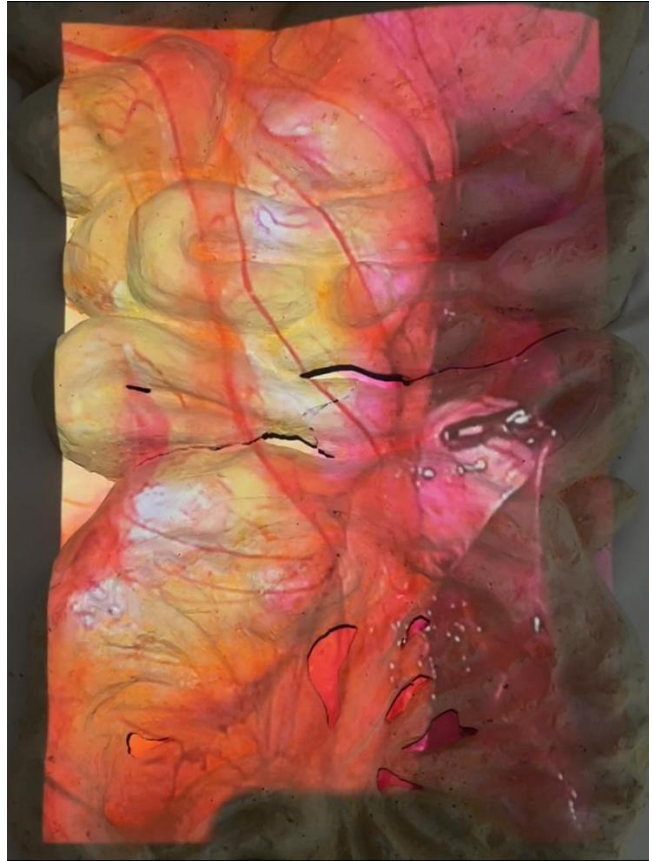
Slika 12. Joseph Towne, *disekcija torza*, 1820.-30.



Slika 13. Postav rada



Slike 14. i 15. Odljevi u gipsu i silikonu



Slike 16.-20. Projekcije

-OMA / -CELE / APO-

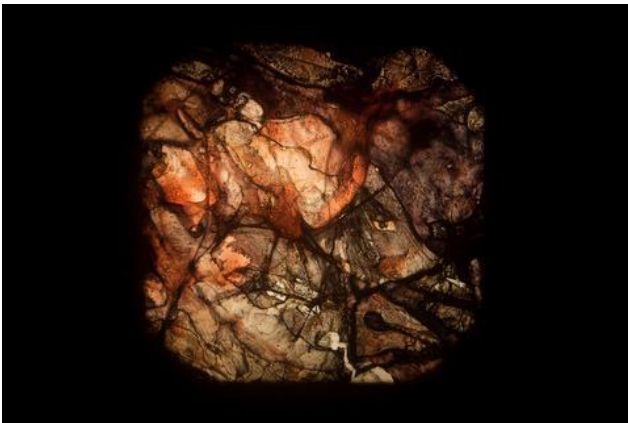
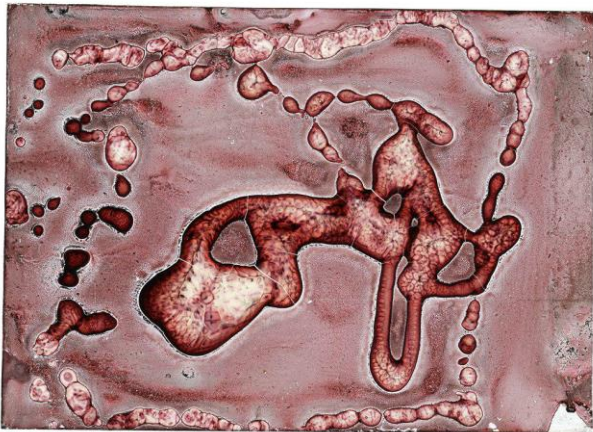
APO- (away from, deriving from) daleko od

Prefiks apo-, po kojemu cijela serija nosi naziv, u medicinskom rječniku, poput prijašnja dva pojma, s grčkog jezika prevodimo kao daleko od (čega) ili derivirati od (čega). Upravo taj pojam s grafikom sam povezala po njezinoj posebnosti i tematskoj različitosti od kolegija Kiparstva i Slikanja, koje prvenstveno karakterizira groteska, a potom reljefnost i taktilnost. Kontrastno tome Grafika, iako svojom temom jednako zastupljuje medicinu, tu djelatnost sagledava s potpuno drugačije strane, derivirajući od kostiju, tkiva i mesa, te izlazeći iz nutrine čovjekova tijela na njegovu površinu.

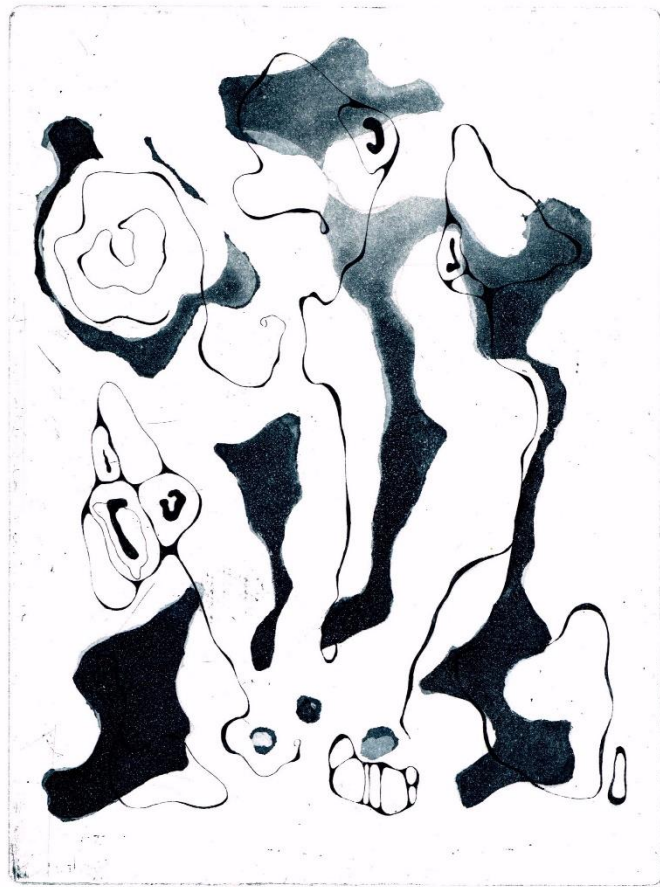
Prema već spomenutoj *Ilustriranoj povijesti operacije*, glavni alat najranijih medicinskih zahvata bili su upravo proizvodi prirode, pa nam je tako poznato da su se, primjerice, u istočnoj Africi rane šivale tako da se kroz njih provlačilo trnje akacije, u Egiptu su liječnici rane pokrivali sirovim mesom, dok su se u primitivnim plemenima rane liječile tako da su se previjale listovima i drugim dijelovima biljaka. Upravo to okretanje prirodi, nakon *-ome* i *-cele*, koje su produkti tehnološkog napretka, odmicanje je od teme po kojemu je ova serija dobila ime. Dok Slikanje secira, a Kiparstvo operira, i u ovom slučaju tema im je primarno ništa doli istraživačka, Grafika, kao što je to bilo u primitivnim plemenima, u svojem prikazu odmiče se od modernih alata i tehnologija te rane pokriva listovima i drugim, apstrahiranim dijelovima biljaka, a fokus usmjerava na brigu više nego na istraživanje.

Ta puno pitomija tema razvila se potpuno slučajno: za vrijeme učenja zeleni čaj prolio se po od muke zgužvanoj skripti te je, tijekom sušenja, u njezinim naborima ostavio narančaste tragove. Upravo ta narančasta boja koja se pojavila na mjestu nekoć zelenih lokvica čaja inspirirala me da idućih par dana eksperimentiram zelenim čajem kao medijem. Rezultat toga bilo je pet skica čiji nadrealistički organski oblici svojom formom aludiraju na biljke, a proliveni čaj na krv, te se njihovim preplitanjima, upijanjima i preklapanjima, ako se sjetimo primitivnih plemena, stvara dojam apstraktnih krvavih rana koje ja, ponovo u ulozi nekog povijesnog kirurga, prekrivam izmišljenim i surealnim biljem. Inspiracija za skice bile su dekalkomanije i eksperimentalne dijaprojekcije Antuna Motike. U njima kukce, biljke te različite predmete i tekućine smješta između dva komada stakla ili pleksiglasa, čime nastaju živi sustavi transparentija.

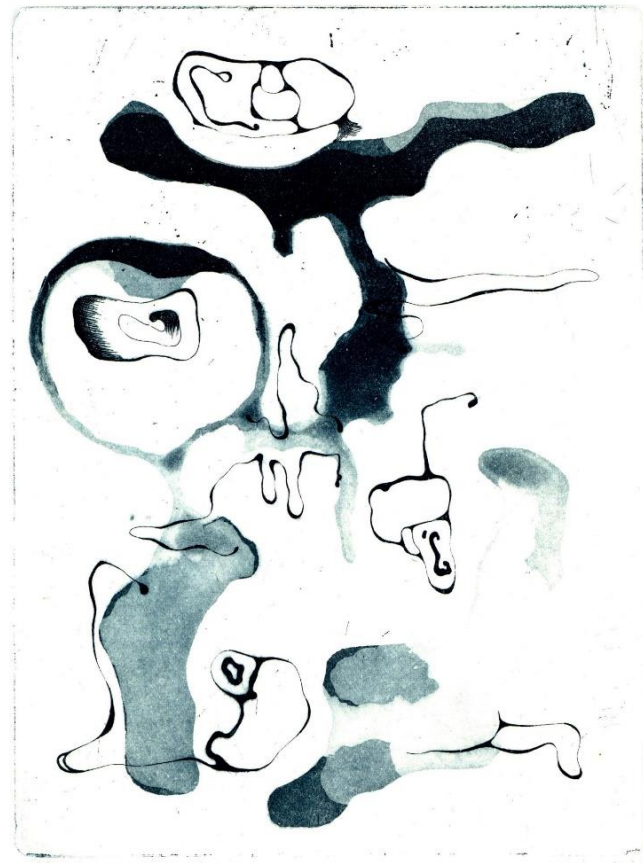
Kad bih proces pripreme pločica te stvaranja i otiskivanja grafika imala potrebu približiti temama Slikanja i Kiparstva, usudila bih se taj proces usporediti s činom operacije; svako zaprašivanje, zaštita i umakanje pločica u kiselinu, ispostavilo se kao vremenski vrlo zahtjevan posao, koji je tražio veliku detaljnost i preciznost. No ipak, nakon silnih grebanja, iskucavanja, mazanja i prljanja silnih površina ljepilom i pijeskom, grafika se kao medij pokazala jednako mirnom i dobrodošlom kao i tema koju obrađuje. Ovdje ne nalazimo oštre teksture i dinamične motive, nego skladnu suradnju dvije prirodne forme; prirode i čovjeka. Za takav prikaz vrlo se zahvalnim pokazao duboki tisak jer, dok je bakropis omogućio vrlo precizne i detaljne izražajne linije koje svojim karakterom tvore floru, akvatinta je radu omogućila dojam dubine u čijim slojevitim mrljama možemo prepoznati i razlikovati svježju i skorenu krv, koja u spoju s tom florom, poput Motikinih *Eksperimenata*, tvori žive i fluidne kompozicije mrlja i linija.



Slike 21.-23. Radovi Antuna Motike



Slike 24. i 25. Grafike



Slike 26. i 27. Grafike



Handwritten signature or text in the bottom left corner.

Handwritten signature or text in the bottom right corner.

Slika 28. Grafika